

EVOLUCIÓ DE LA TOPONÍMIA A CATALUNYA: SÍNTESI HISTÒRICA I SITUACIÓ ACTUAL

Traducció al català de la comunicació presentada a les "Jornadas de Toponímia" organitzades per l'Euskaltzaindia (Real Academia de la Lengua Vasca) que es celebraren els dies 3, 4 i 5 d'abril d'enguany

Per poder emmarcar el tema toponímic a Catalunya cal conèixer, abans, el que van representar dues fites concretes dins de la història del país.

En primer lloc, l'excursionisme, que a Catalunya es va iniciar el 1876 amb la fundació d'una associació que va prendre el suggestiu nom d'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i, en segon lloc, el "fet cultural", tant des del punt de vista de la cultura *per se*, com des de la necessitat de desenvolupament d'aquesta cultura com arevulsiu del genocidi a què l'Estat l'ha sotmesa en diversos moments de la història.

L'excursionisme

L'excursionisme a Catalunya, i ja des dels seus començaments, no es va viure només com una manera de gaudir del temps lliure, com una forma d'esport o d'esplai, sinó que va intentar normalitzar els estudis aplicats a Catalunya, donant-los, així, un caràcter d'universitat popular en els seus dos vessants: les conferències d'una campanya lingüística, a partir de 1891, i, a continuació, una sèrie de curssets, impartits per figures de gran prestigi, d'història i literatura, de geologia, geografia, botànica, arqueologia i folklore, per una banda, i, per l'altra, el treball d'investigació d'aquestes mateixes àrees o bé d'altres fets culturals oblidats, amagats o obligatòriament soterrats que, després, es van concretar en publicacions ocasionals i periòdiques, alguna de les quals encara s'edita avui.

Va ser d'aquesta manera com es va començar a valorar, per exemple, la masia, és a dir, la casa rural aïllada de la Catalunya Vella, com a fet arquitectònic que s'integra, de forma natural, en la realitat paisatgística que l'envolta, o com es va prendre interès per altres temes com l'alpinisme, o per l'arqueologia, i per molts altres encara.

Però, sobretot, va ser fent excursionisme, recorrent el país, com es van anar coneixent els noms dels seus llocs, dels seus barrancs, de les seves serres, de les seves platges i, en fi, de qualsevol de les manifestacions dels seu paisatge. Per això podem trobar relacions de topònims, a partir de l'excursionisme, des de finals del segle passat.

En aquest sentit es podria considerar com una fita inicial de la bibliografia toponímica catalana l'obra d'Artur Osona titulada *Excursió a la muntanya de Montseny*, que va aparèixer l'any 1879, ja que posa un particular èmfasi en els topònims de la zona tractada al llibre, encara que no sigui un estudi toponímic sinó una guia de muntanya.

Més endavant, el 1880, l'Associació d'Excursions Catalana publicava l'obra de Salvador Sanpere i Miquel titulada *Un estudi de toponomàstica catalana*, que, a diferència de l'anterior, ja té un caràcter especialitzat i ha estat el punt de partida dels estudis i les monografies que sobre toponomàstica s'han anat desenvolupant després.

Una obra cabdal, i de referència obligada, va ser la de Josep Balari i Jovany, publicada el 1899 amb el títol: *Orígenes històrics de Catalunya*. Balari hi fa una anàlisi de documents pertanyents a la Catalunya comtal (segles IX al XII) en què intenta d'establir l'etimologia i el significat dels topònims que contenen. Aquesta obra és especialment destacable perquè l'autor hi traça unes línies metodològiques directrius per a l'estudi de la toponomàstica catalana.

L'Institut d'Estudis Catalans i la toponímia

Dintre de la recuperació cultural de Catalunya que es va iniciar durant el segle XIX amb la Renaixença, i en bona part també en connexió amb el desenvolupa-

ment de l'excursionisme, la toponímia va assolir un lloc destacat. La creació de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1907 va suposar la culminació d'aquesta recuperació cultural, sobretot en els aspectes de la normalització lingüística.

Així, la segona fita ineludible en aquesta ressenya és la creació de l'Oficina de Toponímia i Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 1921. Aquesta oficina, que va estar vinculada a Josep M. de Casacuberta i més tard a Joan Coromines, va emprendre un ampli programa d'investigació toponímica consistent en la realització d'enquestes per a la recollida de noms de lloc, recollició de materials gràfics, buidat de toponímia de textos antics, de plànols, de cadastres, etc. La tasca portada a terme serviria de base, més endavant, per iniciar la monumental obra titulada *Onomasticon Cataloniae*.

El 1936, la Societat Catalana de Geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, fundada l'any anterior, va publicar un opuscle: *Per al recull dels noms de lloc de Catalunya*. Aquest opuscle, recull unes normes bàsiques per a la notació fonètica dels topònims així com unes instruccions generals sobre la manera de recollir-los.

La guerra civil va suposar un col·lapse de totes aquelles iniciatives posades en marxa, tot i que en alguns casos encara van continuar fragmentàriament a l'exili.

La represa de la postguerra

Després de la guerra civil, fins als anys cinquanta, no es van reprendre, incipientment, aquelles activitats. El 1953, la Societat Catalana de Geografia, gairebé en la clandestinitat, va publicar una col·lecció de noms de lloc relatius al terme municipal de la Riba i al terme municipal de Sant Pere de Riudebitlles, confegits per Josep Iglésies i Cristòfor Cardús, respectivament; al primer recull, s'hi incloïa com a apèndix l'opuscle d'instruccions publicat

l'any 1936, amb la finalitat de potenciar la seva difusió. Va ser novament la Societat Catalana de Geografia, el 1955, qui creà el premi Eduard Brossa, dedicat específicament a promoure la recollida de noms de lloc dels termes municipals dels Països Catalans, que va tenir una certa continuïtat fins al 1975, en què es va convertir en una convocatòria destinada a monografies comarcals.

També a la dècada dels cinquanta, concretament a partir de 1952, Joan Coromines va reprendre intensivament les investigacions, especialment el treball de camp, per a l'*Onomasticon Cataloniæ*. L'*Onomasticon Cataloniæ* està concebut, tal com diu l'autor mateix, com "*...un extens recull d'onomàstica que registrarà i explicarà etimològicament tots els noms de persona antics i moderns emprats dins el domini lingüístic català (Catalunya, Catalunya Nord, València, Balears i la franja oriental d'Aragó), així com tots els noms de lloc, perduts o vigents, situats dins aquest territori; noms de lloc en el sentit més ampli del mot: noms de localitats habitades, llocs dits (abstracció feta de la seva importància), noms de cursos d'aigua o de llacs, noms d'accidents orogràfics, de cases aïllades, de grutes, de fonts, d'arbres de renom, etc. Ens hem decidit també a afegir al domini català la meitat nord de la zona aragonesa de la província d'Osca, que estableix el lligam entre el territori català i el domini de la llengua basca...*"

L'*Onomasticon* s'havia començat l'any 1931 recollint materials reunits des de 1925; el període comprès entre 1931 i 1939 va ser d'intensa activitat. A partir de l'any 1939, Coromines va treballar a l'exili, pel que fa als documents, i a partir de 1952, com ja hem dit, va reprendre els treballs de camp. Actualment, i pel que fa a les fitxes, l'obra està acabada i només falta començar-ne la redacció.

Durant la dècada dels cinquanta es produeixen altres iniciatives molt significatives, fonamentalment dues: la primera, la recollida sistemàtica dels noms de lloc dels municipis del Camp de Tarragona, portada a terme per Ramon Amigó i Albert Manent; i la segona, l'intent del doctor Antoni M. Badia i Margarit de recopilar el que va anomenar *Corpus de toponímia catalana*, empresa que no va tenir continuïtat i que, d'alguna manera, convergia, pel que fa a plantejaments, amb l'*Onomasticon* del professor Coromines.

A partir dels anys seixanta, i paral·lela-

Foto 4: Portada del volum 1 de la Gran Enciclopèdia Catalana

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA

VOLUM 1

Barcelona - 1970

ment a l'excursionisme, que cada vegada prenia més força, i que no només va ser refugi sinó també un dels calius del nacionalisme català, es van produir dues iniciatives més que marcarien la vida cultural catalana pel fet que van convertir-se'n en aglutinant, sobretot una.

En primer lloc destaca la tasca portada a terme pel doctor Enric Moreu-Rey, no només com a estudiós de l'onomàstica, sinó també com a impulsor de trobades de persones interessades en la matèria; trobades que van acabar propiciant la creació de la Societat d'Onomàstica, que comentarem més endavant.

La segona i titànica iniciativa va ser la de posar en marxa, el 1968, la *Gran Enciclopèdia Catalana*, esforç que superava les possibilitats normals de qualsevol editorial i que es va poder portar a terme gràcies, sobretot, a la presa de consciència de tot un poble de la seva cultura i entitat pròpia i al concurs col·lectiu de la societat catalana, en tots els ordres: intel·lectual, tècnic, administratiu, financer i comercial; esforç que va unir intel·lectuals de totes les tendències polítiques del moment,

tots plegats sota una idea comuna: *rescatar la cultura catalana*.

Del projecte primitiu, sorgit d'una conversa entre Enric Lluç i Max Cahner, de traduir i adaptar una enciclopèdia estrangera, es va passar a la definitiva idea del primer equip de treball (format per Enric Lluç, Jordi Carbonell, Josep M. Ferrer, Joan-Lluís Marfany, Núria Aramon, Hortènsia Curell i Domènec Aguilar) que la *Gran Enciclopèdia Catalana* havia de ser —i cito el pròleg mateix de l'*Enciclopèdia*— "*...l'esforç d'una generació d'intel·lectuals catalans per a crear una obra de referència que correspongués a la present situació cultural, social i econòmica dels Països Catalans*".

Aquesta enciclopèdia, com les que estaven en ús aleshores, recull totes les ciències, les arts, la història i les biografies, però sobretot geografia, i de manera especial la geografia dels Països Catalans, posant èmfasi en la seva toponímia, i convertint-se així en la font on, després, beuran la majoria d'aquells que, en endavant, tractaran temes —o seran usuaris— de la toponímia, ja que, com diu Jordi Carbo-

nell al pròleg, "la funció lingüística de la nostra Enciclopèdia aparegué des del començament com un dels seus objectius primordials", i "hem parat esment a treure profit del nostre ric bagatge lexicogràfic a què feiem referència més amunt a fi d'augmentar el lèxic inventariat amb mots genuïns, tant clàssics com d'ampli ús regional"; o "quant als noms propis catalans, hem modernitzat, tret d'alguns casos, l'ortografia de noms i cognoms anteriors a l'establiment del registre civil del segle XIX, i hem regularitzat la grafia dels topònims. Quant als noms propis no catalans, hem mantingut, tret d'escasses excepcions les formes originàries dels antropònims i dels topònims que no tenen forma catalana tradicional o moderna".

Com una espècie de continuació d'aquesta obra cal esmentar l'esforç de compilació de topònims catalans realitzats en el volum 19 de la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* que ha publicat la mateixa editorial Gran Enciclopèdia Catalana entre els anys 1981 i 1986.

El 1978 es va produir una altra iniciativa a Catalunya: l'Editorial Montblanc-Martin, sota la direcció de Josep M. Puchades, va crear el premi Josep Iglésies sobre onomàstica catalana, i novament es va publicar una guia per a la compilació toponímica.

Finalment, el 1980, de la mà d'Enric Moreu-Rey, es va fundar la Societat d'Onomàstica, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, els objectius de la qual, enumerats a l'article segon dels seus estatuts, són, en síntesi, els següents: foment de l'inventari, l'estudi i la defensa dels noms propis dels països; coordinació de les activitats dels investigadors locals; assessorament tècnic d'associacions o d'individus interessats; establiment de relacions científiques amb societats o institucions similars; organització de col·loquis i conferències sobre el tema; recollida de documentació i establiment de bibliografia; publicació d'un butlletí interior i, en el seu cas, de monografies especialitzades.

L'àmbit territorial d'aquesta societat és l'àrea lingüística del català.

Pel que fa a la recollida de toponímia municipal, és de destacar que el 1980 s'havia reunit exhaustivament la toponímia d'uns quaranta municipis, dels quals, en la meitat dels casos, s'havia publicat la monografia municipal.

La toponímia en la cartografia de Catalunya

L'aportació de l'excursionisme en la recollida i difusió de la toponímia s'ha

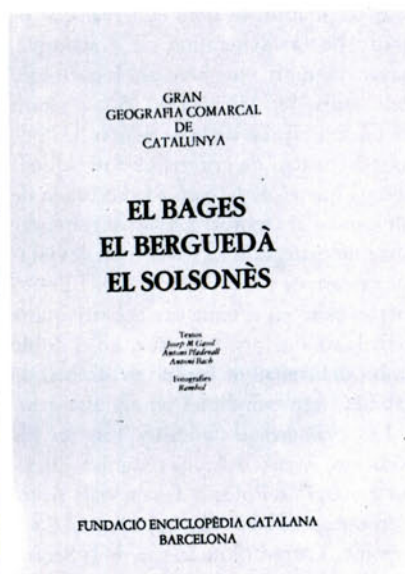

Foto 5: Portada del Volum 2 de la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*

centrat específicament en dos àmbits: el bibliogràfic i el cartogràfic. En el primer destaca la confecció de guies excursionistes, i en el segon l'activitat s'ha desplegat en diversos camps

- confecció de mapes per encàrrec de les mateixes entitats excursionistes, amb motiu d'aplecs, marxes de regularitat, etc.
- formació d'un cercle, cada cop més gran, de persones interessades en la matèria, cosa que ha permès d'engegar iniciatives d'editorials especialitzades en l'excursionisme (entre les quals cal destacar l'obra de les editorials Alpina i Montblanc)
- interès per millorar la cartografia oficial que estava a l'abast en aquell moment.

La influència de l'excursionisme en l'àrea cartogràfica, pel que fa a la toponímia, va ser la progressiva fixació espacial, és a dir, sobre el mapa, dels noms de lloc. Ens trobem, doncs, davant el primer intent, per un costat, de precisió en la localització i, per l'altre, de preservar aquells topònims en perill de desaparició.

Tanmateix, cal reconèixer que la cartografia comunament usada pels excursionistes presenta una limitació que prové de les escales que es fan servir: fonamentalment 1:20 000 i 1:40 000, ja que la recollida exhaustiva dels topònims d'una regió demana, habitualment, l'escala 1:5 000.

També s'ha de destacar com a iniciativa genuïnament excursionista la tasca de correcció de la toponímia dels mapes ofi-

cials. En efecte, tradicionalment la toponímia ha estat el menys acurat dels aspectes en la cartografia oficial de l'Estat espanyol; en aquest sentit, el desgavell ve de lluny i arriba fins als anys vuitanta. (L'insigne geògraf Pau Vila es va referir concretament a aquest tema en una sèrie d'articles periodístics publicats el 1934, en què citava exemples que, desgraciadament, es repetiran a la cartografia de les dècades posteriors; el nombre d'errors recomptats per mapa arribava al 65% del total dels topònims, tant per a l'escala 1:100 000 com per a l'escala 1:50 000.)

La ja esmentada tasca de correcció es va centrar, bàsicament, en els mapes relatius a Catalunya de la sèrie 1:50 000 del Mapa Topogràfic Nacional, de l'Institut Geogràfic Nacional.

El primer antecedent digne d'especial esment es remunta a l'any 1954, i va consistir en la correcció de 19 fulls de l'esmentada escala, pertanyents al Pirineu i al Prepirineu. La tasca es va fer per iniciativa de Lluís Solé Sabarís i la va portar a terme la secció de Geografia del Centre Excursionista de Catalunya i hi col·laboraren dotze persones. El treball es va presentar al II Congrés Internacional d'Estudis Pirinencs, 1954, però no va tenir projecció en la millora de la toponímia dels mapes de la cartografia de l'Estat.

El 1972 es va produir una reactivació de les tasques de correcció que es va començar amb un bloc de quatre fulls del MTN 1:50 000 que van constituir, més endavant, el mapa commemoratiu de l'excursionisme català, que es va fer amb motiu del centenari del CEC. Aquest mapa, que es va publicar el 1977, pot ser considerat com el primer mapa de l'Institut Geogràfic Nacional publicat amb la toponímia catalana correcta, tot i que no pertanyia a una sèrie oficial.

A principis de 1975 es va emprendre de manera sistemàtica la correcció del MTN 1:50 000 i hi col·laboraren un destacat nombre d'excursionistes, estudiosos locals i professors de català.

Progressivament l'IGN va anar mostrant, com a mínim en les intencions, interès per respectar la toponímia autòctona. En aquest sentit, és important de recordar l'any 1978, ja que suposa el començament de la col·laboració entre l'IGN i un grup de persones, encapçalades pel professor Andreu Romà i Espí, que va treballar en la correcció del MTN 1:50 000. En aquesta mateixa data es van emprendre, també, les

tasques de revisió de la sèrie 1:25 000 del Mapa Topogràfic Nacional que s'havia començat a publicar el 1975.

Un altra fita va ser la contractació que, a partir de l'any 1979, el Servei Cartogràfic de la Diputació Provincial de Barcelona va fer de la recollida de topònims, a escala 1:5 000, d'algunes àrees de la província de Barcelona.

Entre 1981 i 1982, mitjançant dos convenis consecutius, la Corporació Metropolitana de Barcelona va encarregar a la Universitat de Barcelona la revisió de la toponímia de tot l'àmbit metropolità.

Aquesta revisió va ser portada a terme per geògrafs, assessorats per filòlegs, que van escollir com a base de treball la sèrie editada per la mateixa Corporació Metropolitana a escala 1:2 000, perquè la van considerar idònia tenint en compte que gran part de la revisió es faria sobre la zona urbana.

La normalització de la correcció toponímica

En sessió plenària del Parlament de Catalunya, del 2 d'octubre de 1980, es va encarregar al Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya d'obtenir de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans *"...la llista dels actuals municipis de Catalunya, amb els noms adaptats a la correcta ortografia i a la tradició catalanes"*.

El 4 de febrer de 1981 el "Butlletí Oficial" del Parlament de Catalunya publicava el "Projecte de Llei per la qual s'aprova la llista dels noms oficials dels municipis de Catalunya". A més a més de la llista dels topònims pròpiament dita, hi havia una documentació annexa que contenia un informe precedent a aquella llista de la Secció Filològica i una resposta de l'Institut d'Estudis Catalans a la demanda de reconsideració d'alguns dels noms ja fixats. Tanmateix, no va passar de projecte de llei perquè va ser retirat, després d'innombrables esmenes, el febrer de 1982.

A finals de 1981 el Servei Cartogràfic de la Direcció General de Política Territorial, de la Generalitat de Catalunya, va posar en marxa, mitjançant col·laboradors externs, la correcció sistemàtica dels fulls del Mapa Topogràfic Nacional 1:50 000 que, després, es va oficialitzar amb la firma d'un conveni filial l'objectiu del qual era la incorporació de la toponímia als fulls del MTN, dins del conveni marc firmat entre l'Administració de l'Estat i l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

El 22 d'abril de 1982 el Servei Cartogràfic de la Generalitat de Catalunya, havent assumit, com hem dit, la correcció dels fulls del MTN 1:50 000, i tenint plena consciència de la necessitat de l'homogeneïtzació de criteris de tots aquells equips que es dedicaven a la recollida de toponímia al territori català, va convocar una reunió de totes les parts—tant de Catalunya com de l'Administració de l'Estat—interessades en el tema per debatre quina seria la millor forma d'actuar en el doble àmbit del treball de camp i del treball de gabinet imprescindibles en aquesta àrea.

Les persones convocades van ser les següents: Agustí d'Arana i Sagnier, director general de Política Territorial; Anna Borbonet, col·laboradora del Servei Cartogràfic; Lluís Colomer, cap de la Secció de Desenvolupaments i Sistemes del Servei Cartogràfic; Enric Lluch, professor de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona; Francesc Palomeque, professor de Geografia de la Delegació de Lleida de la Facultat de Geografia i Història de Barcelona; Albert Manent, director general d'Activitats Artístiques i Literàries; Jaume Miranda, cap del Servei Cartogràfic de la Generalitat de Catalunya; Ramon Miravall, cap del Servei Territorial de la Conselleria de Cultura a Tortosa; Juli Moll, ex-col·laborador de l'Enciclopèdia Catalana i col·laborador del Servei Cartogràfic; Aina Moll, directora general de Política Lingüística; Enric Moreu-Rey, secretari de la Societat Catalana d'Onomàstica; Javier Munuera, delegat de l'Institut Geogràfic Nacional a Barcelona; Josep M. Puchades, director del Servei Cartogràfic de la Diputació Provincial de Barcelona; Andreu Romà, membre del Club Muntayenc Barcelonès; Benjamí Sabiron, cap del Negociat d'Edició Cartogràfica i Publicacions del Servei Cartogràfic; Luis Sacristán, subdirector de Levantamientos Topográficos y Mapas de l'Institut Geogràfic Nacional; Francisco Valdés, comandant-cap de la Comisión Geográfica nº 4 del Servicio Geográfico del Ejército a Barcelona; Joan Vilà-Valentí, director de la Secció de Geografia de la Universitat de Barcelona que tenia, a més a més, la representació del rector de la Universitat, senyor Antoni M. Badja i Margarit.

En aquesta important reunió es van concretar les bases d'actuació per a la sistematització de la recollida i el tractament de la toponímia de Catalunya; algunes de

les més importants d'aquestes conclusions van ser:

- que ja hi havia una sèrie de treballs monogràfics que havien de ser tinguts en compte per no fer tasques reiteratives; en aquest sentit es recordava que el doctor Enric Moreu-Rey havia publicat una bibliografia exhaustiva sobre el tema que calia fer servir com a base de consulta;
- que la millor estructura per a la recollida dels topònims és la de territorialitzar els equips perquè la gent que coneix la parla de cada lloc pugui transcriure-la correctament;
- que els equips de recollida de la toponímia haurien d'estar formats, preferentment, per geògrafs i filòlegs;
- que en la tasca podien col·laborar universitats, centres excursionistes i erudits locals o qualsevol estament amb possibilitats de col·laboració en el tema;
- que la Generalitat de Catalunya, a través del seu Servei Cartogràfic, crearia una oficina de control de la Toponímia que recolliria tot el material facilitat pels estaments abans citats i que, alhora, actuaria com a filtre per homogeneïtzar tota la informació.

Aquell mateix dia, i a continuació d'aquesta reunió, n'hi va haver una altra entre representants del Servei Cartogràfic i de l'Institut Geogràfic Nacional en què es va parlar monogràficament de la toponímia del MTN 1:25 000 i que consagrava, a partir d'aquell moment, la normalització d'aquest tipus de reunions entre representants de totes dues institucions, reunions que encara avui es continuen fent.

La Llei de la toponímia i la de creació de l'ICC

Entre els dies 5 i 8 d'octubre de 1982 el Parlament de Catalunya va aprovar dues lleis que ens afectaven plenament: per un costat la Llei de creació de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (que enclouria l'antic Servei Cartogràfic de la Generalitat, al qual al seu entorn havia estat traspassada la 5ª Jefatura del MOPU, i el Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona), i per l'altre, la Llei "per la qual es regula el procediment per al canvi de nom dels municipis de Catalunya", amb la qual quedava sense efecte el projecte de Llei esmentat més amunt.

Aquesta última llei no ha tingut una influència tan directa en la toponímia,

com pretenia el projecte de llei anterior, pel que fa a la correcta grafia dels noms municipals ja que, encara que s'hi cita l'encàrrec que en el seu dia es va fer a l'Institut d'Estudis Catalans, no es pot canviar el nom de cap municipi si, com indica l'article primer, "...així ho acorda l'Ajuntament...".

A l'article segon s'indica que l'acord municipal ha de ser enviat al Departament de Governació, i a l'article tercer es diu que "a proposta del Conseller de Governació, el Consell Executiu de la Generalitat resoldrà sobre l'acord municipal en un termini de tres mesos. La resolució del Consell Executiu podrà ratificar l'acord municipal o bé anul·lar-lo però en cap cas modificar-lo".

A la disposició transitòria es diu que "mentre no sigui aprovat definitivament el canvi, els municipis conservaran el nom actual".

Amb aquesta llei, doncs, es presenta un escull per a alguns noms dels municipis de Catalunya, ja que, per molt que a la llista de l'Institut d'Estudis Catalans es recomani una grafia, si no l'accepta l'Ajuntament i, per tant, no la proposa per al canvi, la Generalitat, segons l'article tercer de la llei, "...en cap cas no pot modificar-lo".

A partir de l'aprovació d'aquesta llei, cada any es publica al "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (DOGC) la llista dels noms oficials dels municipis de Catalunya.

En la reunió del 22 d'abril de 1982 entre tots els estaments interessats en la toponímia, es va fer patent la necessitat de normalització. Per això, l'Institut Cartogràfic de Catalunya, com a impulsor de la qüestió, va creure convenient de generar un text que analitzés d'una manera sistemàtica, en tots els nivells, el procés d'obtenció, correcció i mecanització de la toponímia.

Al mes de maig de 1985 veia la llum un manual, publicat pel nostre Institut, titulat: *Toponímia i Cartografia: Assaig de sistematització* que, prologat per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, intenta vertebrar, sota uns criteris unificats, el tractament de la toponímia catalana dins el marc global del procés cartogràfic en els seus dos aspectes: el de recollida dels topònims i la seva fixació sobre el mapa.

Aquest text marca una fita important dintre de la bibliografia del tema per la seva voluntat, com ja hem dit, de sistematitzar i homogeneïtzar tot el procés toponímic.

Foto 6: Coberta del manual *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*, publicat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya el 1985

Situació actual

El gran repte que en l'actualitat té plantejat en aquest camp l'Institut Cartogràfic de Catalunya prové de 1983, en començar la recollida de la toponímia per a la seva cartografia ortofoto, a escala 1:5 000. Aquesta és, sens dubte, l'escala fonamental per a l'obtenció sistemàtica, d'una manera fidedigna, de qualsevol topònim del territori, però la tasca és lenta perquè l'obra es compon de més de 5 000 mapes i perquè cal entrenar els recol·lectors tant en el *modus operandi* com en la codificació que permeti el seu posterior tractament.

Per aquest any 1986 i el següent hi ha previst el màxim esforç en el tema de la toponímia, ja que, a més a més de la correcció d'uns cinquanta fulls del MTN 1:25 000, hi ha una programació per a la realització de l'ortofoto de Catalunya a escala 1:25 000 que, tot i sent de la mateixa escala que el MTN, pel fet de tractar-se de cartografia ortofoto, comporta un tractament diferent; a més a més d'aquests dos i, fonamentalment, s'ha posat en marxa el projecte de la recollida de la toponímia de l'ortofoto 1:5 000 (amb un primer bloc de 1 000 exemplars) que està previst de fer en uns quatre o cinc anys, cosa que suposa una mitjana de cosa de 1 300 ortofotos per any.

Si tenim en compte que cada ortofoto té 5.2 km², ens adonarem de la magnitud del projecte, dels equips de treball de camp que cal posar en marxa i dels equips de

gabinet i del treball d'entrada de dades a l'ordinador.

Per altra banda, és a punt de ser firmat un conveni amb el Ministeri de la Defensa perquè, igual com anteriorment s'havia fet amb l'Institut Geogràfic Nacional, totes les sèries de cartografia militar, fonamentalment les escales 1:50 000 i 1:25 000, portin la seva toponímia, pel que fa a Catalunya, amb una ortografia correcta.

Creiem, doncs, que el moment, pel que fa a la toponímia a Catalunya, és falaguer perquè, finalment, s'ha aconseguit que l'Administració assumeixi plenament la necessitat de reflectir aquesta realitat i alhora de dotar-la no només d'una conscienciació col·lectiva i de la literatura necessària, ans de la infraestructura pertinent, a tots els nivells (treball de camp, treball de gabinet, mecanització per a la seva posterior integració en una base de dades geogràfiques, etc.), que permeti entreveure, en un futur immediat, l'Arxiu de Toponímia de Catalunya; arxiu que, per altra banda, i ja dins de l'esmentada base de dades geogràfiques, ha de ser capaç de donar resposta no només en la forma de pures i simples llistes de topònims, sinó a la situació de cadascun mitjançant les seves coordenades UTM, així com la seva categorització que permeti una extracció automàtica en funció de l'escala tractada.

No crec que, després de més de cent anys de la primera publicació sobre toponímia a Catalunya, estiguem tancant un cicle, sinó, altrament, apropant-nos a la porta que ens permetrà entreveure un altre cicle amb més possibilitats i on, prenent la toponímia correctament establerta com a base, siguem capaços d'identificar sense dubtes, i automàticament, qualsevol lloc del territori.

Permeteu-me que amb aquesta confiança formulï els meus vots perquè, des de totes les autonomies de l'Estat, siguem capaços de prendre consciència, i alhora mesures, per recollir com abans millor aquesta part fonamental de la nostra cultura que és la toponímia, abans que ens deixin els nostres vells i que els nostres joves abandonin el camp.

Benjamí Sabiron i Herrero

Llicenciat en Geografia
Cap del Servei de Producció Cartogràfica
de l'Institut Cartogràfic de Catalunya